

ОСОБИСТІТЬ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ АКсіОПСИХІКИ

Категорію особистості відносять до порівняно нових в історії психології – вона з'явилась у науковому обігу лише кілька століть тому. Так, у першому відомому творі про психіку, написаному Аристотелем у формі трактату "Про душу", це поняття не згадується. Перші епізодичні спроби його використання у філософському контексті належать відомим ученим XVI-XIX ст. – Ф.Бекону, Т.Гоббсу, Х.Вольфу, Г. Гегелю, В.Джемсу та ін., саме з ними пов'язаний початок становлення категорії особистості.

Подальше її вивчення здійснювали відомі зарубіжні психологи, результати досліджень яких висвітлено в науковій літературі [4; 13; 16; 24; 23; 25 та ін.]. Особистість у процесі становлення цієї категорії виявляється в її глибшому визначенні та розробці концептуальних поглядів, в яких висвітлюються різні аспекти цього феномена. У XX ст. свідоме використання вченими цього поняття стає поширеним і масовим.

У вітчизняній психологічній науці поступово визначаються рівні методологічного простору, у межах якого проводиться аналіз і синтез наукового знання про особистість: філософсько-психологічний, загальнонауково-психологічний, теоретико-психологічний, психолого-прикладний, практично-психологічний, онто-психологічний, що дозволяє розглядати особистість у межах теоретичної, прикладної і практичної психології [17, с. 16].

Проблему особистості за своєю практичною і теоретичною значущістю вважають однією з фундаментальних у сучасній психології, а тому розглянемо особистість в окресленому нами форматі, скориставшись при цьому актуальними для нас дефініціями. Відтак *метою* статті є спроба здійснити теоретичний огляд особистості через призму інтегрального суб'єкта аксіопсихіки.

Потенціал і результат аксіогенезу особистості – аксіопсихіка – включає в себе різноманітні вияви її ціннісно-сислової сфери: мотиваційні (суб'єктивні, психічні, смислові) ставлення, диспозиційні утворення (соціальні установки і ціннісні орієнтації), мотиваційні чинники (потреби, інтереси, ідеали, загальну спрямованість діяльності і поведінки), емоційно-ціннісні характеристики процесу переживання (предмет переживання і зміст моральної колізії), життєві вибори особистості в різних сферах її самовизначення тощо [6, с. 10].

У розумінні особистості в контексті нашого дослідження важливими є такі позиції. Наприклад, К.О. Абульханова вважає, що "особистість – це стійкий психічний склад людини" [1, с. 115]. Для К.К. Платонова "особистість – це людина як носій свідомості" [14, с. 21]. Атрибутами свідомості в розумінні К.К. Платонова є пізнання, переживання та відношення. На думку А.В. Петровського, "особистістю в психології позначають системну (соціальну) властивість, яку набуває індивід у предметній діяльності та спілкуванні і характеризує міру представленості суспільних відносин в індивіді" [8, с. 18]. За В.М. М'ясищевим, – це єдине ціле, вище інтегральне поняття: "Особистість характеризується, передусім, як система ставлень людини до навколишньої дійсності. ... Ставлення особистості являють собою свідомий, вибірковий, зумовлений досвідом зв'язок з різними сторонами об'єктивної дійсності, що проявляється в її діях, реагуваннях та переживаннях. У свою чергу, вони утворюються і формуються в процесах діяльності" [8, с. 19].

В.Ф. Моргун формулює таке визначення особистості: "Особистість – це людина, яка активно опановує і свідомо перетворює природу, суспільство й саму себе, яка має унікальне динамічне співвідношення просторово-часових орієнтацій, потребнісно-вольових переживань, змістовних спрямованостей, рівнів опанування й форм реалізації діяльності. Цим співвідношенням визначається свобода самовизначення особистості в її вчинках і міра відповідальності за їхні (включаючи й непередбачені) наслідки перед природою, суспільством і своїм сумлінням" [11, с. 33].

Хочеться спеціально зупинитися на визначенні особистості, запропонованому в монографії С.Д. Максименка "Генезис существования личности", де вчений зазначає, що "Особистість – це форма існування психіки людини, яка представляє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності та саморегуляції і має свій унікальний і неповторний внутрішній світ" [22, с. 54]. Автору важливо підкреслити, що природа людської психіки – особистісна, що це "вищий рівень розвитку буття, наділений рефлексією і тому здатний відображати інше буття і саме себе". Особливий інтерес має і зворотнє твердження: "життя людини у світі – це справжній спосіб (форма) існування вищої психіки (аксіопсихіки – І.Г.)" [22, с. 54]. При цьому необхідно враховувати положення С.Л. Рубінштейна, про те, що "... немає особистості без психіки ...; психічні явища органічно вплітаються в цілісне життя особистості, оскільки основна життєва функція всіх психічних явищ і процесів полягає в регуляції діяльності людей" [18, с. 244-245]. Отже, психіка не зводиться до її "тілесного" супроводу, вона вносить активність, організує можливості тіла в поведінці, виходить за межі, є особливим, самостійним буттям.

Варто також узяти до уваги позицію вітчизняного вченого І.Д. Беха, який в основу загального розуміння особистості покладає поняття особистісної цінності, що пов'язується з "освоєнням конкретними індивідами суспільних цінностей", зі значущістю, особистісним смислом для людини певних об'єктів, подій, явищ тощо. "Особистісні цінності виступають унормованими утвореннями, як певні приписи, що задають необхідну чи бажану поведінку. Але її можливо задати інакше: у вигляді ідеалу, зразка для наслідування" [2, с. 8]. У такому розумінні особистісні цінності утворюють внутрішній стрижень особистості, її ціннісну етичну орієнтацію. На основі знання цієї орієнтації можливе цілісне розуміння і прогноз як окремих актів, так і всієї поведінки в широкому колі ситуацій, в усій повноті її варіантів. Вихід особистості в це поле передбачає її розвиток як "нормальний спосіб буття" [2, с. 9].

О.Ш. Кульчицький як філософ і психолог розглядає особистість в онтологічному, аксіологічному та культурологічному планах. Він убачає своєрідність людського буття в тому, "що розум ... вона використовує у своїх діях як знаряддя і засіб для перетворення світу. Керована розумом, людська дія прагне досягти бажаних цілей, які становлять собою дещо важливе, цінне для людського буття. Людське буття – це неперервне прямування до здійснення цілей, що стають такими тільки як означені людиною цінності. Людське існування – це завжди надавати перевагу одному перед іншим, позитивно або негативно до чогось ставитися, обирати між тим або іншим. Для розуміння людського буття є істотним визначення Декарта: "Думаю, отже, існую", і визначення Штерна: "Оцінюю, отже, існую". Якщо властивість

людського буття – це, передусім, мислення в розумінні усвідомлення змісту життя, то змістом усвідомленого життя стають, безперечно, людські оцінки і цінності життя. Таким чином, аксіологія як знання про вартості буття належить до онтології людського буття" [9, с. 124].

У психолого-аксіологічному аспекті В.В. Рибалка визначає особистість як найвищу цінність суспільства, джерело створення інших – матеріальних і духовних, природних і суспільних цінностей [17, с. 485].

Отже, за словами З.С. Карпенко [6, с. 28], огляд теоретичних визначень психологічного змісту особистості засвідчує існування різних підходів, які зводяться врешті-решт до одного знаменника, відзначеного О.В. Орловим: " особистість людини – це соціальне за своєю природою, відносно стійке і прижиттєво виникле психологічне утворення, що уявляє собою систему мотиваційно-потребових відношень, які опосередковують взаємодії суб'єкта й об'єкта" [12, с. 5-18].

Виходячи з цих міркувань, вищими особистісними властивостями людини є: свідомість (соціальне мислення); активність (практично-дійова, функціональна якість особистості); здатність до життєвого вибору й відповідальності за нього (механізм "САМО" – я сам); почуття часу (сприймання й організація часу як "простору і часу" свого життя); прагнення до смислу (сенсу життя); ціннісно-моральний поведінковий код (а в результаті – склад) особистості тощо.

Людина як особистість – істота пізнавальна, розумна (оцінює й інтерпретує), вільна, тобто обирає ... звідси трагічна і страждальна. Проте і щаслива. Особистість завжди знаходиться в екзистенційній суб'єктній ситуації: існування та здійснення [10, с. 48].

Оптимальне функціонування особистості характеризується гуманізуючим впливом на світ (природу, культуру, інших людей та самого себе), виявляється як прагнення та здатність бути об'єктом і суб'єктом такого (благоутворного гуманізуючого) впливу [3, с. 1].

Відомо, що концепції суб'єкта чи уявлення про нього змінювалися з плином часу. У філософії суб'єкт долі (Античність) поступово став суб'єктом віри (Середньовіччя), потім суб'єктом пізнання (декартовий принцип *cogito*). У першій половині ХХ ст. в гуманітарному знанні від різноманітних суб'єктів рябіло в очах: суб'єкт буття, суб'єкт розладу між сутністю та існуванням, суб'єкт переживання, наш вітчизняний суб'єкт діяльності, нарешті, семіотичний суб'єкт (або суб'єкт семіосфери) Ю.М. Лотмана. І майже завжди (за винятком Ж.-П. Сартра і Ж. Лакана, які розглядали дихотомію "суб'єкт-Інший") суб'єктові протистоїть об'єкт – реальний чи абстрактний, символічний (природна річ, знаряддя праці, гаджет, культурний артефакт) [5, с. 144].

Робота категорії суб'єкта у вітчизняній і зарубіжній психології пов'язана з іменами К.О. Абульханової-Славської, Б.Г. Ананьєва, А.В. Брушлинського, З.С. Карпенко, Б.Ф. Ломова, С.Л. Рубінштейна, В.О. Татенка, Д.Н. Узнадзе та ін.

Погляд на людину як на суб'єкта в сучасному контексті (суб'єкт – це форма соціальної і життєвої зрілості особистості – вища форма її розвитку) поділяють багато напрямків у психології та інших гуманітарних науках – гуманістичний, екзистенційний, учинковий і, частково, діяльнісний.

Попри таку увагу до категорій суб'єкта та суб'єктності, відсутній єдиний підхід до трактування відповідних понять. Погляди різних дослідників розподіляються за такими аспектами: суб'єктність як загальна активність (В.О. Васютинський), суб'єкт розглядається як суб'єкт діяльності (Б.Г. Ананьєв), як суб'єкт життєдіяльності, суб'єктність з точки зору іншого. Також вирізняються відмінні підходи до визначення причин розвитку суб'єктності та, в цілому, до визнання можливостей її розвитку.

В центрі уваги сучасної неklasичної (або постнеklasичної – В.В. Знаков) психології особистості нині є життєтворчість особистості (Д.О. Леонтьєв, М.К. Мамардашвілі, В.М. Ямницький), життєвий світ, життєвий шлях і життєві домагання особистості (Б.Г. Ананьєв, Ф.Е. Василюк, Ш. Бюлер, В.Г. Панок, В.А. Роменець, Г.В. Рудь, Т.М. Титаренко та ін.), самоздійснення особистості (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Фромм), її буттєдіяльність.

Ключовою і визначальною характеристикою особистості, джерелом її саморозвитку є суб'єктність (К.О. Абульханова-Славська, З.С. Карпенко, О.М. Леонтьєв, А.В. Петровський, С.Л. Рубінштейн, О.Б. Старовойтенко, В.О. Татенко та ін.), в основі якої лежить здатність індивіда до самодетермінації, до керування власним життям, здійснення зважених життєвих виборів.

Необхідність використання терміну "суб'єктність" виникає тоді, коли потрібно описати специфічний характер активності людини, саме те, якою мірою остання здатна використовувати можливості своєї психіки щодо власної особистості і предметної діяльності. Сутність суб'єктності полягає в здатності людини бути автором свого життя.

У цьому контексті В.О. Татенко визначає суб'єктну активність як внутрішньо притаманну людині властивість бути законодавцем свого життя, перетворювачем себе, свого середовища, творцем історії. Відчуття суб'єктності пов'язується в людині з прийняттям на себе відповідальності, яка принципово "змушує Я" відкидати визначення "Мене" лише як об'єкта, активність якого спрямовується зовнішніми природними чи суспільними силами і забезпечує здатність особистості до свідомого самостійного вибору мотиву діяльності, визначення мети на засадах "хочу", "бажаю", а не "змушений робити", щоб вижити у світі, впливає на психічний і особистісний розвиток. У цьому процесі прискорюється творчо-духовна самоактуалізація, тоді як утрата здатності розвивати та регулювати суб'єктну активність робить людину об'єктом зовнішніх маніпуляцій [20]. Зауважимо, що особистість – це соціальна якість людини. А якість має ступінь розвитку: від мінімуму особистості (усвідомлення свого Я...) до авторської, творчої особистості. Особистість розвивається через свою активність-суб'єктність: здатність до життєвого вибору, соціальної дії, відповідальності за неї.

Суб'єктність, за З.С. Карпенко, це саморушна причина сущого, універсальний принцип переходу можливих станів суб'єкта в дійсність інтенціональних предметностей; формовивав її інтенціонального воління з використанням психофізіологічних ресурсів організму й можливостей соціокультурних контекстів [7, с. 159].

Ми відстоюємо позицію, за якою суб'єктність є способом реалізації людиною свого духовного потенціалу, що репрезентує її вроджену здатність до саморозвитку і самовизначення в просторі мотиваційно-ціннісних ставлень [6, с. 118].

Найважливішими теоретико-семіотичними віхами розгортання суб'єктності в людині, вважає З.С. Карпенко [6, с. 119-120], є, по-перше, рівень індивіда, який може бути охарактеризовано різновидами інстинктивної активності. На цьому рівні людина існує в симбіотичній єдності з іншими людьми, які відгукуються на її потреби, не має самосвідомості і тому може бути названа відносним суб'єктом життєдіяльності.

Рівень моносуб'єкта зосереджує увагу на категорії діяльності як цілеспрямованій предметній активності індивіда з

досягнення бажаного результату. Така іпостась людини, як власне суб'єкт (у розумінні – діяч), найчастіше пов'язується з її функціональними особливостями (О.М. Леонтьєв, В.Ф. Сафін та ін.) як "розпорядника душевних сил" (В.І. Слободчиков, Є.І. Ісаєв) з точки зору впливу на навколишній матеріальний світ.

Рівень полісуб'єкта задає умови розвитку особистості внаслідок інтерналізації суспільних цінностей і суб'єктивних смислів інших людей та оформлення власної ціннісно-сислової (за змістом) і знаково-символічної (за формою) свідомості. Особистість – це змістова, сутнісна характеристика людини, що визначається якістю її мотиваційних ставлень до дійсності. Рівень особистості – це точка відліку для свідомих самопрезентацій духу, вольових "зусиль" останнього, спрямованих на забезпечення гідного життя людини за допомогою відповідних психічних "органів", "знарядь". Тому поняття "особистість" обіймає не лише сферу свого конституювання – спілкування і внутрішньогрупову взаємодію, а й інші феноменальні прояви інтегрального суб'єкта як на "нижчих" (індивід, суб'єкт – діяч), так і на вищих (індивідуальність, універсальність) рівнях його функціонування.

Рівень метасуб'єкта репрезентований категорією "індивідуальність", що, як відомо, означає неповторний комплекс анатомо-фізіологічних, морфологічних та набутих змістово-функціональних ознак конкретної людини. Рівновеликим індивідуальній іпостасі духовного буття людини є таке розгортання суб'єктності, яке схоплене категорією "творчість", що є оригінальною, нестандартною формою діяльності і джерелом збагачення соціокультурної практики. І.І. Резвицький дає точне і розгорнуте визначення індивідуальності: "Індивідуальність – це інтегральне поняття, що виражає особливу форму буття індивідів, у рамках якої вони володіють внутрішньою цілісністю і відносною самостійністю, яка дає їм можливість активно (творчо) і своєрідно проявляти себе в навколишньому світі на основі розкриття своїх задатків і здібностей. Як індивідуальність людина є автономним і неповторним суб'єктом свідомості і діяльності, здатним до самовизначення, саморегулювання, самовдосконалення в умовах суспільства" [15, с. 38].

Гранично широкою категорією, що акумулює в собі раніше названі рівні суб'єктності й осмислюється як ідентифікація з Абсолютним суб'єктом (Універсумом, Богом), є універсальність. Остання фіксує вищий ступінь духовного розвитку людини і "проявляється в повному усвідомленні сенсу свого життя, у знанні своєї причетності до світу, у відчутті духовної єдності з Універсумом" [19, с. 372].

Феномен суб'єктності та психологію суб'єкта досліджують філософи та психологи. Історія психології суб'єктності простежується в зацікавленості гуманістів Відродження складністю й невизначеністю, толерантністю в ставленні до різноманітності, в цікавості для гуманістичної психології самості індивіда та його самоактуалізації, творчості, любові, зростання, вищих цінностей, буття, становлення, спонтанності, природності, теплоти, еґо-трансценденції, відповідальності, смислу, "чесної гри", трансцендентального досвіду (К. Аанстус, Дж. Б'юдженталь). Філософське осмислення суб'єкт-суб'єктного типу відносин між людьми представлено у феноменології Е. Гуссерля [21, с. 230].

Дж. Б'юдженталь порівнює еволюцію людського мислення про людину, перехід до "зацікавлення людини людиною" з іншими великими зрушеннями, зокрема, з кінцем феодалізму, вживаючи поняття: людина, саме як людина, нескінченність людини.

К. Роджерс розглядає під кутом особистісно-центрованого підходу такі поняття як: постання собою, свобода бути, мужність бути, учіння бути вільним, досвід бути собою, новий тип розуміння, вибір себе, просування на нову територію, архітектор самого себе, не зобов'язаність бути витвором інших, не зобов'язаність залишатися сформованим за їх очікуваннями і вимогами, свобода у прийнятті рішень та здійсненні вибору, значущість, здатність через прийняття своєї індивідуальності значною мірою реалізувати свою унікальність, свій потенціал.

В екзистенційно зорієнтованому напрямку психології та психотерапії (Ф. Перлз, Б. Стівенс) тема суб'єктності звучить у поняттях: людяність, пріоритетність внутрішнього, незмінна реальність змін, людина без меж.

Сучасні підходи до розуміння людини в гуманістичному ключі, в руслі її самоцінності та саморозвитку розвивають погляди Г.С. Костюка, В.А. Роменця.

Г. Костюк обґрунтував концепцію розвитку особистості, в якій наголошується її саморозвиток. В. Роменець всебічно розкрив поняття вчинку як психологічної категорії та розробив учинковий підхід у психології.

Отже, інтегральна суб'єктність – концепт, що відображає картографію суб'єктного буття людини в різних іпостасях її життєздійснення: індивіда (організму) – носія інстинктивної активності, власне суб'єкта – діяча, ініціатора різнопланових діяльностей, особистості – суб'єкта моральної за змістом і сумісної за формою діяльності, індивідуальності – суб'єкта творчої діяльності, універсальності як суб'єкта віри і носія загальнолюдських цінностей, що перебувають на різних рівнях трансцендування (відносний суб'єкт, моносуб'єкт, полісуб'єкт, метасуб'єкт, абсолютний суб'єкт) і різних секторах реалізації суб'єктних інтенцій (пізнання, самопізнання, практично-перетворювальна (трудова) діяльність, спілкування, культуротворчість) [7, с. 159].

Таким чином, поле суб'єктності – це завжди співвідношення суб'єкта й об'єкта, активність особистості. У полі суб'єктності відбувається синтез властивостей, енергетики особистості-суб'єкта і предмета-об'єкта. Тому базові якості особистості і суб'єктні якості (суб'єктність) – це споріднені, проте різні. Це проблема, яка назріла й очікує на вирішення [10, с. 49].

У суб'єктному просторі особистість "входить" у систему суспільних від-носин, стає "соціальним фактом". Особистість породжує детермінуючий ефект, сама стає "умовою життя для інших". Постає проблема "вкладів в інших", "ціннісного обміну", і головне – "акмеологічної події", "акмеологічного факту" – проблема, яка теж потребує свого вирішення [10, с. 49].

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова К.А. Психология и сознание личности: проблемы методологии, теории и исследования реальной личности / К.А. Абульханова. – М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО "МОДЭК", 1999. – 224 с.

2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: Теоретико-технологічні засади: Наук. видання / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.

3. *Завгородня О.В.* Проблема особистості з позицій інтегративного підходу / О.В. Завгородня // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 5. – С. 1-7.
4. *Зейгарник Б.В.* Теорії личности в зарубіжній психології / Б.В. Зейгарник. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 128 с.
5. *Каліна Н.Ф., Кейсельман В.Р.* Символічне конституювання суб'єкта в психотерапії / Каліна Н.Ф., Кейсельман В.Р. // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / [за заг. ред. В.О. Татенка]. – К.: Либідь, 2006. – С. 144-156.
6. *Карпенко З.С.* Аксиологічна психологія особистості / З.С. Карпенко. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
7. *Карпенко З.С.* Картографія інтегральної суб'єктності: пост-постмодерністський проект / Карпенко З.С. // Людина. Суб'єкт. Вчинок: Філософсько-психологічні студії / [за заг. ред. В.О. Татенка]. – К.: Либідь, 2006. – С. 157-175.
8. *Копець Л.В.* Психологія особистості: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.В. Копець. – К.: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2007. – 460 с.
9. *Кульчицький О.* Основи філософії і філософських наук (рукопис 1949 року) / О. Кульчицький [упоряд. і наук. редактор А.Карась]. – Мюнхен-Львів: Український Вільний Університет, 1995. – 164 с.
10. *Маркин В.Н.* Личность в категориальном ряду: индивид, субъект, личность, индивидуальность (психолого-акмеологический анализ) / В.Н. Маркин // Мир психологии. – 2007. – № 1. – С. 45-55.
11. *Моргун В.Ф.* Концепція багатовимірного розвитку особистості та її застосування / Моргун В.Ф. // Філософська і соціологічна думка. Респ. Науково-теоретичний часопис. – 1992. – № 2. – С. 27-40.
12. *Орлов А.Б.* Личность и сущность: внешнее и внутреннее Я человека / А.Б. Орлов // Вопросы психологии. – 1995. – № 2. – С. 5-18.
13. *Первин Л.* Психология личности: Теории и исследования / Л. Первин, О. Джон. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 607 с.
14. *Платонов К.К.* Система психологии и теория отражения / К.К. Платонов. – М.: Наука, 1982. – 310 с.
15. *Резвицкий И.И.* Личность. Индивидуальность. Общество: Проблема индивидуализации и её социально-философский смысл / И.И. Резвицкий. – М.: Политиздат, 1984. – 141 с.
16. *Рейнвальд Н.И.* Психология личности: монография / Н.И. Рейнвальд. – М.: Изд-во УНД, 1987. – 200 с.
17. *Рибалка В.В.* Теорії особистості у вітчизняній психології та педагогіці: навч посібник / В.В. Рибалка. – Одеса: Бакаєв Вадим Вікторович, 2009. – 575 с.
18. *Рубинштейн С.Л.* Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1976. – 416 с.
19. *Слободчиков В.И.* Основы психологической антропологии. Психология человека: Введение в психологию субъективности / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. – М.: Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
20. *Татенко В.А.* Психология в субъектном измерении / В.А. Татенко. – К.: Вид. центр "Просвіта", 1996. – 404 с.
21. *Титаренко Т.М.* Життєві домагання особистості / Титаренко Т.М. та ін. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 453 с.
22. *Титаренко Т.М.* О личности – с любовью / Т.М. Титаренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 12. – С. 51-55.
23. *Фрейдджер Р.* Личность. Теории, упражнения, эксперименты / Р. Фрейдджер, Д. Фейдимен [пер. с англ.]. – СПб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2004. – 608 с.
24. *Холл К.* Теории личности / К. Холл, Г. Линдсей. – М.: ЗАО Изд-во ЭКСМО-Пресс, 1999. – 592 с.
25. *Хьелл Л.* Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – [3-е изд.]. – СПб. : Питер, 2005. – 607 с.

Подано до редакції 02.03.10

РЕЗЮМЕ

У статті зроблено теоретичний огляд особистості як інтегрального суб'єкта аксіопсихіки. Розглянуто найважливіші теоретико-семіотичні віхи розгортання суб'єктності.

Ключові слова: психіка (аксіопсихіка), особистість, суб'єкт, інтегральна суб'єктність, індивідуальність.

И.А. Гуляс

ЛИЧНОСТЬ КАК ИНТЕГРАЛЬНЫЙ СУБЪЕКТ АКСИОПСИХИКИ

РЕЗЮМЕ

В статье сделано теоретический обзор личности как интегрального субъекта аксиопсихики. Рассмотрены главные теоретико-семиотические вехи развёртывания субъектности.

Ключевые слова: психика (аксиопсихика), личность, субъект, интегральная субъектность, индивидуальность.

I.A. Hulyas

PERSONALITY AS AN INTEGRAL SUBJECT OF AXIOPSYCHE

SUMMARY

The article presents theoretical review of personality as an integral subject of axiopsyche. The author analyzes some major theoretical and semiotic landmarks of subjectivity development.

Keywords: psyche (axiopsyche), personality, subject, integral subjectivity, individuality.